

HOTĂRÎREA CURȚII CONSTITUȚIONALE
privind aprobarea raportului despre exercitarea jurisdicției
constituționale în anul 1996

Nr.1 din 31.01.97

Monitorul Oficial al R.Moldova nr.10-11/1 din 13.02.1997

* * *

În numele Republicii Moldova
Curtea Constituțională a Republicii Moldova în componența:

Pavel Barbalat - președinte
Nicolae Chiseev - judecător
Nicolae Osmochescu - judecător
Mihai Cotorobai - judecător
Gheorghe Susarenco - judecător
Ion Vasilati - judecător

cu participarea Ludmilei Zadorojnii - grefier, Vitalie Modrîngă - șeful Secretariatului, conducându-se de articolul 10 din Legea cu privire la Curtea Constituțională și articolul 80 din Codul Jurisdicției Constituționale, a examinat în ședință plenară deschisă raportul elaborat în Secretariatul Curții Constituționale despre exercitarea jurisdicției Constituționale în 1996.

Examinînd raportul despre exercitarea jurisdicției constituționale în anul 1996, concluziile și recomandările,
Curtea Constituțională

H O T Ă R Ă Ș T E :

1. Se aprobă raportul privind exercitarea jurisdicției constituționale în 1996.
2. Raportul se expediază Parlamentului Republicii Moldova, Președintelui Republicii Moldova și Consiliului Superior al Magistraturii.
3. Prezenta hotărîre este definitivă, împreună cu raportul va fi publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova în termen de 10 zile.

PREȘEDINTELE
CURȚII CONSTITUȚIONALE

Pavel BARBALAT

Chișinău, 31 ianuarie 1997.
Nr. 1.

R A P O R T

privind exercitarea jurisdicției constituționale de către
Curtea Constituțională a Republicii Moldova în 1996

Prezentul raport a fost elaborat în baza articolului 10 din Legea cu privire la Curtea Constituțională și articolului 80 din Codul Jurisdicției Constituționale.

I

Fiind unica autoritate de jurisdicție constituțională, Curtea Constituțională ca garant al supremației Constituției, întreaga sa activitate și-a subordonat-o principiului asigurării respectării Constituției și concordanței cadrului legislativ cu normele constituționale.

Călăuzindu-se de principiul separației puterilor în stat în putere legislativă, executivă și judecătorească, Curtea Constituțională s-a străduit, prin deciziile adoptate, să contribuie la menținerea legalității constituționale în țară.

Pe parcursul anului 1996 la Curtea Constituțională au parvenit 28 de

sesizări, prin care au fost solicitate: interpretarea Constituției - 7 sesizări; exercitarea controlului privind constituționalitatea a 5 decrete prezidențiale, 6 hotărâri ale Guvernului, 2 hotărâri și 3 legi ale Parlamentului, Codului funciar; validarea supleanților în Parlament; confirmarea și validarea rezultatelor alegerii Președintelui Republicii Moldova.

În baza articolului 25 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, s-au adresat Curții Constituționale: Președintele Republicii Moldova - cu 3 sesizări, Președintele Parlamentului - cu 2 sesizări, deputații și fracțiunile parlamentare - cu 16 sesizări, Primul-ministru - cu 3 sesizări, Curtea Supremă de Justiție - cu 2 sesizări, Procurorul General - cu 1 sesizare.

Conform articolului 135 alineatul (1) litera e) din Constituție, Curtea Constituțională a confirmat rezultatele alegerii Președintelui Republicii Moldova din 1 decembrie 1996.

Curtea Constituțională a examinat în fond 32 sesizări, au fost remise solicitanților 2 sesizări, a adoptat 19 hotărâri și 3 decizii.

Prin șase hotărâri au fost interpretate unele dispoziții din Constituție, a fost recunoscută neconstituționalitatea a 2 decrete prezidențiale, a unor prevederi din 3 legi și din Codul funciar, prin 3 hotărâri au fost confirmate și validate alegerile unor deputați în Parlament din numărul supleanților.

Fiind contestate și supuse controlului în fond, au fost recunoscute drept constituționale 8 decrete prezidențiale, 2 hotărâri ale Guvernului și 1 hotărâre a Parlamentului.

A fost sistată procedura de examinare a 3 sesizări pe motivul retragerii lor. De asemenea, a fost sistat procesul jurisdicției constituționale privind controlul constituționalității unui act normativ emis pînă la intrarea în vigoare a Constituției.

A fost clasat un dosar privind controlul constituționalității unui decret prezidențial din motivul declarării acestuia drept caduc înainte ca sesizarea respectivă să fi fost inclusă în ordinea de zi a ședinței plene.

Pe parcursul perioadei vizate au fost interpretate unele norme constituționale care se referă direct la atribuțiile Președintelui Republicii Moldova, ale Guvernului și Parlamentului la separația și colaborarea puterilor în stat.

Interpretînd articolul 88 litera i) din Constituție, Curtea Constituțională a ajuns la concluzia că, suspendînd acțiunea actelor Guvernului ce contravin legislației în vigoare, Președintele Republicii Moldova, concomitent, sesizează Curtea Constituțională privind corespunderea acestor acte Constituției Republicii Moldova.

Prin sesizarea domnului Victor Cecan, deputat în Parlament, s-a solicitat interpretarea articolului 78 alineatul (5) din Constituție în sensul dacă poate Președintele Republicii Moldova în exercițiu candida pentru un nou mandat la funcția de șef al statului.

Examinînd în fond argumentele expuse, materialele dosarului, Curtea Constituțională a pornit de la faptul că Republica Moldova s-a constituit ca stat suveran, independent și democratic la 27 august 1991 în baza Declarației de Independență a Republicii Moldova, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova.

Curtea Constituțională a stabilit că primul mandat de Președinte al Republicii Moldova se exercită cu începere de la 15 ianuarie 1992, deoarece pînă la 15 ianuarie 1992- data depunerii jurămîntului de către Președintele Republicii Moldova în exercițiu - ales la 8 decembrie 1991 prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat, nici o persoană nu a exercitat un mandat de șef al statului.

La sesizarea deputatului în Parlament, domnului V. Cecan, a fost interpretat articolul 93 din Constituție referitor la termenul în care Președintele Republicii Moldova urmează să promulge legile și la sesizarea Președintelui Republicii Moldova, domnul M. SNEGUR, referitor la procedura de promulgare a legilor remise Parlamentului spre reexaminare.

Analizînd textul articolului 93 din Constituție, Curtea

Constituțională a ajuns la concluzia că prevederile acestui articol în partea ce se referă la termenul de promulgare a legilor necesită o interpretare mai largă și a dat interpretarea respectivă.

Astfel, Curtea Constituțională a stabilit că și legile reexaminat de către Parlament, indiferent de faptul dacă autoritatea legislativă și-a menținut hotărîrea adoptată anterior sau legile au fost modificate în conformitate cu propunerile șefului statului, se promulgă de către Președintele Republicii Moldova în termen de cel mult 2 săptămîni de la data înregistrării în Cancelaria Președintelui a legii.

La sesizarea Procurorului General al Republicii Moldova Curtea Constituțională a interpretat asemenea noțiuni de drept ca: "Forțele Armate ale Republicii Moldova" și "conducerea Ministerului Apărării de către Președintele Republicii Moldova".

Președintele Parlamentului, domnul P. LUCINSCHI, a solicitat în sesizarea sa interpretarea dispozițiilor constituționale privind procedura de adoptare și promulgare a legilor. Examinînd argumentele expuse în sesizare, Curtea Constituțională s-a pronunțat pentru aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Parlamentului, în care să fie prevăzută procedura de votare a legilor. Legea supremă stipulează numai procedura legislativă ordinară, însă nu determină strict procedura de votare a legilor, în cazul trimiterii lor de către Președintele Republicii Moldova spre reexaminare Parlamentului.

La 15 martie 1996 Președintele Republicii Moldova a emis Decretul nr. 68 "Cu privire la conducerea Ministerului Apărării", prin care domnul Pavel Creangă a fost destituit din funcția de ministru al apărării, iar conducerea ministerului a fost pusă în sarcina domnului Tudor Dabița, viceministru al apărării.

Analizînd argumentele din sesizările Guvernului și grupului de deputați în Parlament, care contestă același Decret, și normele constituționale, ce se referă nemijlocit la atribuțiile Președintelui Republicii Moldova, Guvernului și Parlamentului în problema abordată, Curtea Constituțională a ajuns la concluzia că acest Decret este neconstituțional pe motiv că nu corespunde dispozițiilor constituționale ce țin de separația și colaborarea puterilor în stat.

Curtea Constituțională a recunoscut drept neconstituțional și Decretul prezidențial nr. 223 din 17 iulie 1995 "Cu privire la Fondul Republican de Investiții și Dezvoltare".

Prin Decretul menționat Președintele Republicii Moldova a încuviințat inițiativa privind crearea pe lîngă Președintele republicii a asociației obștești - Fondul Republican de Investiții și Dezvoltare, abilitîndu-l cu dreptul de control în domeniul organizării programului reformelor în republică și prevăzînd crearea condițiilor necesare pentru activitatea lui.

Examinînd Decretul nr. 223 prin prisma normelor constituționale ce stipulează atribuțiile Președintelui Republicii Moldova în domeniul protecției asociațiilor obștești, Curtea Constituțională consideră că prevederile Decretului nu se încadrează în limitele cadrului juridic existent, dată fiind inadmisibilitatea imixtiunii organelor de stat și a persoanelor cu funcții de răspundere în activitatea asociațiilor obștești, după cum inadmisibil este și amestecul asociațiilor obștești în activitatea organelor de stat și a persoanelor cu funcții de răspundere.

La 21 iulie 1995 Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea nr. 560-XIII "Cu privire la organizarea și desfășurarea întrunirilor".

Conform articolului 10, alineatul (2) din Legea menționată cetățenii străini și apatrizii, care nu domiciliază pe teritoriul republicii, nu pot participa în mod activ la întruniri, iar în articolul 16 alineatul (1) din aceeași Lege se prevede că primăria decide anularea autorizației întrunirii, eliberate anterior în cazul în care apar noi împrejurări, în a căror virtute întrunirea nu se poate desfășura la timpul, în locul și în forma stabilită.

Examinînd concordanța textelor legale, a căror constituționalitate a fost contestată, cu normele constituționale și luînd în considerație actele internaționale în materie, la care Republica Moldova este parte,

Curtea Constituțională a considerat sesizarea Președintelui Republicii Moldova întemeiată, recunoscând prevederile articolului 10 alineatul (2) și ale articolului 16 alineatul (1) din Legea nr. 560-XIII din 21 iulie 1995 "Cu privire la organizarea și desfășurarea întrunirilor" drept neconstituționale.

La 10 februarie 1995 Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea nr. 369-XIII "Cu privire la modificarea și completarea Codului funciar".

Au fost supuse controlului constituționalității articolele 12 și 13 din Cod, în ceea ce privește atribuirea terenurilor din extravilan în proprietate privată întreprinderilor agricole nou-create și drepturile proprietarilor cotelor de teren echivalent, precum și formele de proprietate asupra pământului.

Analizând stipulările din Constituție, care stabilesc direct principiile fundamentale privind proprietatea, dreptul la proprietate privată și protecția acesteia și prevederile ce impun restrângerea exercițiului unor drepturi sau a unor libertăți, Curtea Constituțională consideră că dreptul la proprietate, inclusiv la proprietate privată asupra pământului este o prerogativă inerentă naturii umane, un mijloc de afirmare a valorilor umane recunoscute, un drept economic prin excelență, fiind indisolubil legat de structura economică a societății.

Este de menționat că Constituția reglementează limitările dreptului de proprietate privată asupra bunurilor care pot face obiectul material al acestei proprietăți, dar nu extinde aceste limitări asupra dreptului de proprietate privată la pământ. Enumerarea limitativă a situațiilor în care legea poate proceda la anumite restricții este foarte clară, iar valorile apărute prin asemenea măsuri sînt incontestabile.

Curtea Constituțională, exercitîndu-și funcția de garant al Constituției întru asigurarea responsabilității statului față de cetățean și a cetățeanului față de stat, s-a pronunțat asupra stipulărilor articolului 12 alineatul (7) și articolului 13 alineatele (5) și (11) din Codul funciar (în redacția Legii nr. 369-XIII din 10 februarie 1995) și le-a recunoscut drept neconstituționale.

În context, s-a solicitat opinia Curții Constituționale asupra constituționalității sintagmei "în perioada 1 noiembrie - 1 martie" din alineatul (8) articolul 13 din Codul funciar (în redacția Legii nr. 369-XIII din 10 februarie 1995), sintagmei "în anul 1996 pînă la 5 aprilie" din Legea nr. 745-XIII din 23 februarie 1996 "privind termenul de atribuire în anul 1996 a terenurilor și a bunurilor în baza proiectelor de organizare a teritoriului", a prevederilor "realizarea de către proprietar a dreptului de dispoziție asupra sectorului de teren ce-i aparține prin cumpărare-vînzare, donație, schimb se înlăptuiește începînd cu 1 ianuarie 2001" din articolul V din Legea nr. 369-XIII din 10 februarie 1995 "Cu privire la modificarea și completarea Codului funciar".

Normele legale menționate au fost contestate pe motivul că acestea contravin atît dispozițiilor constituționale privind drepturile și libertățile omului, cît și Declarației Universale a Drepturilor Omului, adoptată de Adunarea Generală a ONU la 10 decembrie 1948.

Prin articolul 17 al acestei Declarații se stabilește că orice persoană are dreptul la proprietate atît singură, cît și în asociere cu alții și nimeni nu poate fi lipsit arbitrar de proprietatea sa.

Normele constituționale prevăd ocrotirea de către stat a proprietății și garantează realizarea dreptului de proprietate în formele solicitate de titular, singura condiție fiind ca realizarea acestui drept să nu vină în contradicție cu interesele societății.

Curtea Constituțională a stabilit că înlăptirea, pînă la 1 ianuarie 2001, a dreptului proprietarului de pământ de-ași realiza dreptul de dispoziție asupra sectorului de teren ce-i aparține, operată în articolul V din Legea 369-XIII din 10 februarie 1995 contravine normelor constituționale, aceste restricții fiind considerate drept neconstituționale pe motivul că atentează la dreptul la proprietate privată, consfințit în Constituție.

Din aceleași considerente au fost recunoscute neconstituționale prevederile alineatului (8) articolul 13 din Codul funciar și

stipulările din Legea nr. 745-XIII din 23 februarie 1996.

II

Curtea Constituțională a recunoscut drept constituționale Decretul Președintelui Republicii Moldova nr. 126 din 14 aprilie 1995, Hotărîrea Parlamentului Republicii Moldova nr. 495-XIII din 13 iunie 1995, Hotărîrile Guvernului nr. 621 din 7 septembrie 1995 și nr. 719 din 24 octombrie 1995 și Acordul de concesiune între Guvernul Republicii Moldova și Compania de explorare a resurselor "REDECO LTD" din SUA, încheiat la 6 iulie 1995.

Actele menționate au fost contestate de un grup de deputați în Parlament, care sînt de părerea că acestea contravin principiului constituțional privind separația puterilor în stat, și că între conținutul unor prevederi din Hotărîrea Parlamentului și din Acordul de concesiune există discrepante de fond, că Parlamentul s-a implicat în sfera de acțiune a puterii executive, că această hotărîre nu corespunde Legii cu privire la investițiile străine.

Curtea Constituțională a analizat prevederile actelor juridice în interacțiune cu prevederile corespunzătoare ale Constituției și cu alte legi ale Republicii Moldova, ceea ce i-a permis să tragă concluzia că Președintele Republicii Moldova, Parlamentul și Guvernul, adoptînd actele normative menționate mai sus, au acționat în limitele atribuțiilor lor constituționale.

Domnul S. Certan, deputat în Parlament, a sesizat Curtea Constituțională privind constituționalitatea Hotărîrii Guvernului nr. 468 din 11 iulie 1994 și a Hotărîrii Guvernului nr. 965 din 30 decembrie 1994.

Dat fiind faptul că Hotărîrea nr. 468 din 11 iulie 1994 cu privire la atribuirea terenurilor de pămînt a fost adoptată pînă la intrarea în vigoare a Constituției, aceasta nu poate fi supusă controlului constituționalității, prin urmare, procesul juridicțional a fost sistat.

Cît privește constituționalitatea prevederilor din Hotărîrea Guvernului nr. 965 din 30 decembrie 1994, prin care mănăstirii din s. Curchi i-au fost atribuite în folosință terenuri pentru organizarea gospodăriei auxiliare, Curtea Constituțională a hotărît că acest act normativ corespunde normelor constituționale.

Legea supremă a Republicii Moldova reglementează procedura de confirmare și validare a alegerilor prezidențiale și parlamentare, această prerogativă fiindu-i atribuită Curții Constituționale.

Astfel, Comisia Electorală Centrală a prezentat Curții Constituționale raportul cu privire la desfășurarea alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 17 noiembrie 1996 (primul tur) și 1 decembrie 1996 (turul doi) de scrutin.

Din analiza acestui raport, a materialelor anexate, a dosarului cu date biografice al domnului Petru Lucinschi, Curtea Constituțională, ca unica instanță competentă abilitată cu această atribuție, a confirmat rezultatele alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova și a validat alegerea domnului Petru Lucinschi în funcția de Președinte al Republicii Moldova.

La cererea comitetului executiv al Partidului Democrat Agrar din Moldova, a Consiliului republican al Partidului Socialist din Moldova și Consiliului Mișcării pentru Egalitate în Drepturi "UNITATE-EDINSTVO" cu privire la validarea în calitate de deputați în Parlamentul Republicii Moldova, Curtea Constituțională i-a declarat aleși în calitate de deputați în Parlamentul Republicii Moldova: pe lista Partidului Democrat Agrar din Moldova - domnii Mihail Dumbrăvan (hotărîrea din 20 martie 1996) și Gheorghe Cucu (hotărîrea din 16 decembrie 1996); pe lista Blocului electoral al Partidului Socialist din Moldova și al Mișcării pentru Egalitate în Drepturi "UNITATE-EDINSTVO" - domnul Victor Stepaniuc.

Au fost examinate sub aspectul constituționalității Decretele prezidențiale nr. 162 din 27 mai 1995,

nr. 166 din 1 iunie 1995;

nr. 193 din 19 iunie 1995;

nr. 216 din 17 iulie 1995;

nr. 262 din 15 august 1995, prin care sînt instituite zilele profesionale ale: grănicerului, lucrătorului bancar, inventatorului și raționalizatorului, financiarului și lucrătorilor serviciului vamal.

Analiza Decretelor nominalizate prin prisma compatibilității lor cu Constituția, atribuțiilor Președintelui stabilite de Constituție denotă că ele nu contravin Legii Supreme și sînt în opinia Curții Constituționale, în deplină conformitate cu normele constituționale.

Examinînd premisele și procedura emiterii Decretului Președintelui Republicii Moldova nr. 263 din 18 august 1995 "Cu privire la deschiderea Reprezentanței permanente a Republicii Moldova pe lângă Consiliul Europei", Curtea Constituțională a stabilit că el este perfect constituțional.

La 12 ianuarie 1995 Președintele Republicii Moldova a emis Decretul nr. 5 "Privind eliberarea din funcția de președinte al judecătorei".

Constituționalitatea acestui Decret a fost recunoscută, avîndu-se în vedere temeiurile și procedura de eliberare din funcția de președinte al judecătorei.

Curtea Constituțională a constatat că prin Decretul contestat nu a fost adusă atingere inamovibilității judecătorilor. Eliberarea din funcție ține de lipsa unor capacități organizatorice necesare conducătorului unei instanțe judecătorești.

Domnii Victor Cecan și Alexandru Muravschi, deputați în Parlament, au sesizat Curtea Constituțională privind controlul constituționalității Decretului prezidențial nr. 20 din 1 februarie 1996 "Cu privire la măsurile de asigurare a garanțiilor independenței materiale a judecătorilor Curții Constituționale". Sesizarea menționată a fost respinsă, conform deciziei din 23 mai 1996.

III

Analiza materialelor menționate în acest raport, precum și a altor materiale și acțiuni confirmă că în Republica Moldova mai au loc cazuri de intervenție neconstituțională a Parlamentului în unele domenii de activitate ale Guvernului și viceversa, fapt care confirmă necesitatea efectuării unor expertize și consultări mai profunde ale proiectelor actelor legislative și guvernamentale.

Din cauza restricțiilor stabilite în articolul 135 alineatul (1) litera g) din Constituție, conform căroră Curtea Constituțională rezolvă cazurile excepționale de neconstituționalitate a actelor juridice numai la sesizarea Curții Supreme de Justiție, celelalte instanțe judiciare nu au dreptul de a se adresa direct Curții Constituționale, fiind solicitate de participanții la proces sau reprezentanții lor. Această lacună poate fi lichidată numai prin revizuirea normei respective a Constituției Republicii Moldova.

Neexecutarea de către Guvern a actelor normative privind crearea condițiilor pentru activitatea normală a Tribunalului și Curții de Apel, nou-create în cadrul reformei judiciare, aduce prejudicii cauzei respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor în special dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești (articolul 20 al Constituției Republicii Moldova).

În scopul exercitării jurisdicției constituționale Curtea Constituțională trebuie să dispună de toate actele normative adoptate de către Președintele Republicii Moldova, Parlament și Guvern. Cu părere de rău, pînă în prezent, instituțiile menționate nu expediază Curții Constituționale toate actele normative pe care le adoptă, iar cele expediate sosesec cu mare întîrziere.

Pentru asigurarea Curții Constituționale cu toate actele normative este necesar să se ia măsurile de rigoare întru îndeplinirea Hotărîrii Parlamentului Republicii Moldova "Privind asigurarea activității Curții Constituționale, salarizarea Președintelui, judecătorilor și judecătorilor asistenți ai Curții Constituționale" nr. 469-XIII din 31 mai 1995, conform căreia legile și hotărîrile Parlamentului, decretele Președintelui Republicii Moldova, hotărîrile și Dispozițiile Guvernului, tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte se expediază Curții Constituționale în modul stabilit de Biroul permanent al Parlamentului, de Secretariatul Președintelui Republicii Moldova și

Secretariatul Guvernului.

Nu sînt realizate nici hotărîrile Parlamentului și Guvernului privind crearea condițiilor pentru buna funcționare a Curții Constituționale (nu s-au încheiat lucrările de reconstrucție a edificiului Curții, nu este asigurată baza tehnico-materială a Curții, nu toți judecătorii sînt asigurați cu mijloace de transport, judecătorii și personalul administrativ nu primesc salariile cîte 2-3 luni etc.).

Conform standardelor mondiale în activitatea Curții Constituționale se reflectă direct procesele de democratizare a societății, situația respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, crearea condițiilor privind asigurarea supremației Constituției în republică, de aceea Legislativul și Guvernul Republicii Moldova au datoria de a contribui pe toate căile la ameliorarea funcționării Curții Constituționale, a organelor judiciare și a altor organe de drept.

PREȘEDINTELE
CURȚII CONSTITUȚIONALE

Pavel BARBALAT

Chișinău, 31 ianuarie 1997.
Nr. 1.